

van producten (mediaproducten zoals film, soap, shows) en boodschappen (publiciteit). Daarom werden massamedia zoals radio- en televisiekanalen, en later de kabel, onmiddellijk gereguleerd: om te controleren wie kan spreken en met welke boodschappen, en om te vermijden dat iedereen zomaar toegang zou krijgen. Deze kanalen worden dus 'schoon' gehouden van alle stoorzenders en autonome producenten van inhoud: de kabelmonopolies en de dure licenties voor radio en televisie maken dat alleen publieke of commerciële zenders toegang krijgen tot de radio- en televisieruimte. De plaats voor vrije zenders op de radoruimte wordt bovendien steeds kleiner, ten voordele van de commerciële zenders. Bovendien worden publieke zenders vandaag meer en meer gesloten instellingen. De programmering volgt de logica van de klantenbinding, programma's worden volgens die vooropgestelde interne logica gemaakt of besteld en nauwkeurig ingepast in een vooropgesteld ritme van beelden van plaatsen, mensen, emoties, design, informatie en spel. Voor programma's of producties die gemaakt zijn vanuit een artistiek of maatschappelijk standpunt, door kunstenaars of documentairemakers, en die bewust geen rekening houden met die programmabehoefte, is er duidelijk geen plaats meer. De marktlogica wordt gebruikt als toetsinstrument om alle inhoud te controleren en waar nodig te ontdoen van inhoud (infotainment). Publieke zenders verdedigen daarmee dezelfde waarden als de private zenders en ze verdelen onderling het terrein. Op die manier wordt de notie van publieke ruimte, als ruimte die openstaat voor impulsen van buitenaf en een forum biedt, definitief van de kaart geveegd. De televisie- en radoruimte is helemaal schoongeveegd, gesloten en geliberaliseerd, zowel in de programmering (toeleveringsbedrijven en marktlogica) als in de verspreiding (kabel).

Met de nieuwste media, namelijk de digitale media, die gebruik maken van het world wide web via servers, browsers, interfaces, software en verbonden computers is dat eigenlijk niet anders. Deze media bieden nieuwe mogelijkheden om zelf te maken én uit te zenden: kunstenaars die praktijken ontwikkelen voor uitwisseling en participatie, waarbij kunstenaars en/of deelnemers in dialoogvorm kunnen verder bouwen op elkaars bijdragen; kunstenaars die samenwerken met programmeurs om software en interfaces te ontwikkelen die juist een open communicatie en participatie

mogelijk maken (het werk is de software of de interface); kunstenaars die via samenwerking zoeken naar andere modellen van identiteit; kunstenaars die samen met activisten nieuwe vormen van politieke strategieën en *bottom-up* nastreven. Het is duidelijk dat deze digitale ruimte nog meer mogelijkheden biedt dan radio, televisie of de videocassette; namelijk als potentiële open ruimte die gebruikt en gedeeld kan worden met verschillende deelnemers.

Toch is dit potentieel van vrij verkeer en uitwisseling geen eigenschap die kleef aan het 'wezen' van die nieuwe technologie. Ze wordt pas mogelijk door de ontwikkeling van specifieke software en geschikte interfaces om vorm te geven aan die ruimte waar je samen kan leren, waar je tekst, beeld en geluid kan delen, waar je andere politieke strategieën en identiteitsmodellen kan uittesten. Bovendien is er niet alleen geschikte technologie en infrastructuur nodig maar ook een open attitude van de gebruikers, wat niet evident is in een maatschappij die gebaseerd is op consumptie en programmering. Ten slotte beschermt de wetgeving vooral de economische activiteiten in deze digitale ruimte en zijn er specifieke maatregelen nodig opdat de culturele productie zich steeds verder zou kunnen ontwikkelen en niet gebetoneerd wordt met patenten, trademarks en copyright. Om een stukje van de digitale ruimte open te houden voor vrij verkeer werken kunstenaars dikwijls samen met programmeurs, met informatici en met democratisch ingestelde activisten, feministen, anti-globalisten, juristen en theoretici.

Deze specifieke technologie en deze open attitudes gaan in tegen een algemene tendens om de digitale ruimte, net zoals radio en televisie, in te richten en te programmeren voor commerciële doeleinden (het ontvangen van entertainment en infotainment), voor controle en gesloten, hiërarchische communicatie.

Het is belangrijk om te beseffen dat dit zoeken naar een publieke ruimte voor open dialoog dus niet zo nieuw is. Bovendien is het niet noodzakelijk om nieuwe technologieën te gebruiken als je naar die open dialoog zoekt. Dat kan ook gerust erbuiten, in andere disciplines en met 'oude' media zoals cinema, muziek of literatuur. Maar het is wel zo dat de discrepantie tussen inkapseling en mogelijkheden voor open ruimte heel duidelijk en heel brutaal wordt gesteld binnen de recente ontwikkelingen in nieuwe technologieën. Het is met andere woorden een oud gevecht dat steeds nieuwe

vormen aanneemt onder impuls van maatschappelijke veranderingen en onder impuls van nieuwe technologieën.

Dit is meteen de reden waarom kunstenaars die met nieuwe media werken geen fascinatie koesteren voor de technologie, en de technologie niet gebruiken als vorm van spektakel. Via hun werk willen ze juist de technologie inzichtelijk maken en kritisch kaderen enerzijds en anderzijds de deelnemer stimuleren tot gebruik, deelname en recuperatie van de technologie. Deze kunstenaars zijn dus niet alleen begaan met het gebruik van open systemen, toegankelijke interface en open software, maar ook met attitudes die niet te maken hebben met de passieve consumptie van cultuur, maar met deelname en uitwisseling. Al te dikwijls wordt het begrip 'participatie' heel eng ingevuld, als de deelname van de toeschouwer aan een cultureel evenement, terwijl participatie ook letterlijk kan betekenen dat je als deelnemer het werk mee maakt en stuurt. Daarnaast moeten we ook heel kritisch blijven ten aanzien van 'interactiviteit' en 'uitwisseling' en hoe men deze begrippen in concrete werken – al dan niet digitaal – realiseert. Dikwijls worden die noties uitsluitend gedemonstreerd in de vorm van intenties, zonder dat ze echt werken, of wordt de notie 'interactiviteit' zo gesloten en beperkt uitgebouwd dat de betrokken werken eerder voorbeelden zijn van geslotenheid, voorgeprogrammeerdheid en passiviteit.

Nieuwe media en theater

Het aspect 'nieuwe media' binnen het theater kan dan op twee manieren benaderd worden. Ofwel bedoelt men het gebruik van de technologie zelf in een theateraal gegeven, dus de technologie als uitdrukkingsvorm: als element van het decor, als element in de narrativiteit of de dramaturgie (spel met verschillende tijdsbelevingen in één ruimte – nu en vroeger –, spel met visuele feedback van acteurs en publiek) of als maatschappelijke realiteit die men op het podium wil binnenbrengen om ze van commentaar te kunnen voorzien. Dit gebruik heeft echter niets te maken met de specifieke nieuwe artistieke praktijken die via die technologieën werden en worden ontwikkeld. Dit gebruik heeft eerder te maken met een soort techniek die zeer doeltreffend kan aangewend worden op een dramaturgisch verantwoord manier. Deze nieuwe uitdrukkingsvormen en nieuwe theatrale elementen moeten dan eerder gewogen worden met theatrale en dramaturgische argumenten.